

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ

DOI 10.31558/2617-0248.2019.4.1

УДК 321(477); 323.21; 342

ПАРАДИГМА ПОЛІТИЧНОГО ПРАВА: ДОКТРИНАЛЬНІ ТА ПРАКСЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1828-6708>

**Батанова Н. М., к. ю. н., науковий співробітник відділу правових проблем політології
Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України**

У статті розкриваються сутнісні та змістовні характеристики політичного права як феномену сучасної політичної та юридичної науки. Показаний синергетичний зв'язок між предметом, принципами, цілями та завданнями політичного та конституційного права, фундаментальними інститутами політики та права. Доводиться, що політичне право є не лише доктринальною основою політичних явищ та процесів, а й одним із важливих компонентів процесу досягнення політичних завдань, цілей та функцій політичної влади, іманентною ознакою та стратегічним елементом механізму реалізації політичних прав та свобод. Стверджується, що ідея поєднання в предметі політології системи категорій, пов'язаних із явищами політичної свободи, політичної влади, політичної відповідальності та іншими політико-правовими явищами та процесами, повинна знайти своє вираження в системі, функціях, методології політичного права. Ідея, що стоїть за цими та іншими політико-правовими категоріями, полягає у сутності предмету наукових знань про політичне право. Перш за все, це відображається на змісті досліджуваних об'єктів у цій галузі політичних знань, відображених у відповідних концепціях та інших теоретичних конструкціях. Ідея політичної влади та політичної свободи, будучи фундаментальною проблемою сучасної політології, виступає як своєрідна філософія та ідеологія політичного права.

Зроблено висновок, що тільки у своїй єдності різноманітні аспекти у розумінні сутності політичного права (у тому числі у контексті ідей та цінностей політичної науки, її змістовних та системно-структурних характеристик, серед яких демократія, політична свобода, політична влада, політична відповідальність, політична свідомість, політичний порядок, політична психологія, політичне прогнозування, політичний компроміс тощо) дозволяють говорити про існування даного феномену не лише як привабливої концептуальної моделі, а й об'єктивної реальності, яка має аксіологічні, гносеологічні, онтологічні, цивілізаційні, інституціональні, конститутивні, нормативні, функціонально-телеологічні, історичні, національні та ментальні параметри, які еволюційним шляхом склалися під впливом відповідних політичних ідей та принципів, а також реальної практичної політичної діяльності.

Ключові слова: політичне право, правова політологія, держава, суспільство, політика, політична влада.

Batanova N. M. The paradigm of political law: doctrinal and praxeological aspects

The article presents the essential and substantive characteristics of political law as a phenomenon of modern political and legal science. The synergistic relationship between the subject, principles, goals and objectives of political and constitutional law, fundamental institutions of politics and law is shown. It is argued that political law is not only the doctrinal basis of political phenomena and processes, but also one of the important components of the process of achieving political goals, goals and functions of political power, an inherent feature and strategic element of the mechanism of exercising political rights and freedoms.

It is argued that the idea of combining in the subject of political science a system of categories related to the phenomena of political freedom, political power, political responsibility and other political and legal phenomena and processes must find expression in the system, functions, methodologies of political law, etc. The idea behind these and other political and legal categories is the essence of the subject of scientific knowledge about political law. First of all, this is reflected in the content of the objects studied in this field of political knowledge, reflected in the relevant concepts and other theoretical constructs. The idea of political power and political freedom, being a fundamental problem of modern political science, acts as a kind of philosophy and ideology of political law.

It is concluded that in their unity are identified other aspects in the understanding of the essence of political law (including in the context of ideas and values of political science, its substantive and systemic and structural characteristics, including democracy, political freedom, political power, political responsibility, political consciousness, political order, political psychology, political forecasting, political compromise, etc.) allow us to speak about the existence of this phenomenon not only as an attractive conceptual model, but also an objective reality those having axiological, epistemological, ontological, civilization, institutional, constitutive, regulatory,

functional and teleological, historical, national and mental parameters that have developed through evolution under the influence of the political ideas and principles, and the real practical political activities.

Key words: political law, legal political science, state, society, politics, political power.

Сучасні суспільство та держава – багатогранні та складні за своїми ціннісними установками, принципами, цілями, завданнями, функціями та інститутами політико-правові феномени. Вони включають різні сфери взаємин людей, їх асоціацій, політичних та правових інститутів, соціальних явищ та економічних процесів. Втім, у першу чергу, надзвичайно багатоманітним є саме політичний спектр організації та функціонування суспільства і держави. Адже, на різних історичних етапах розвитку держави, формування політичної, правової, економічної та інших систем суспільства, державного устрою, генезису та функціонування політичного режиму по-різному вирішуються питання суспільно-політичної структуризації. Деякі політичні інститути зникають, не витримуючи випробування часом, інші – народжуються, треті – відроджуються. Певні прояви суспільно-політичної життєдіяльності та політико-правової активності людини відбуваються у сфері функціонування безпосередньої демократії, публічної влади та управління, політичних об'єднань та громадських рухів, децентралізації та самоорганізації, територіально-просторового структурування публічно-владних відносин та екстериторіальної діяльності асоціацій і колективів тощо.

Основи організації та функціонування цих та інших суспільно-політичних інститутів на сучасному етапі право-державотворення мають прояв у процесах, пов'язаних із становленням громадянського суспільства, модернізацією політичної системи, реалізацією та захистом прав людини тощо. Різноманітні явища, інститути та процеси політичного життя, форми та вектори його розвитку, глибоке проникнення у його матерію інноваційних інформаційних, біомедичних, національних та інших технологій, у тому числі тих, які тривалий час формувалися та застосовувалися за межами політики і права, парадигмальні зрушення у політико-правовій доктрині, гармонізація національних правових систем із правом наддержавних утворень, насамперед, правом Європейського Союзу, рецепція прогресивних зарубіжних трендів і практик, з одного боку, та прагнення до реанімації і відродження історичних традицій і форм розв'язання політичних питань, протиріч і конфліктів, шляхом надання їм нових смислів і змісту, інші тенденції політичної модернізації політики та права, суспільства та держави, насамперед, в умовах глобалізації та міждержавної інтеграції, неодмінно віддзеркалюються на правовій, насамперед, конституційній матерії, яка, у свою чергу, усе більше набуває політичних обрисів.

Окремі аспекти теорії та практики політичного права (як самостійний науковий напрям у політичній науці, так і в аспекті співвідношення з конституційним правом) у своїх працях досліджували В. В. Джунь [1], І. О. Кресіна [2–4], В. В. Речицкий [5], А. Л. Сотник [4; 7], В. М. Шаповал [8] та ін. Проте комплексне дослідження політичного права як феномену з врахуванням тенденцій його функціонування та розвитку, співвідношення з конституційним правом не проводилося.

Враховуючи вказане, політичне право потребує додаткового дослідження, насамперед, в аспекті його сутності, змісту, принципів, зміцнення в контексті політичної реформи, тенденцій і перспектив розвитку конституційної і політичної доктрини та практики в умовах сучасних політико-правових процесів.

З огляду на сказане, мета цієї статті полягає у тому, щоб окреслити деякі концептуальні аспекти у розумінні політичного права як з точки зору політико-правової доктрини, так і практики.

Перспективи модернізації політичної, соціальної, економічної, правової та інших систем суспільства у даний час визначаються не тільки об'єктивними закономірностями інноваційного розвитку держави в умовах глобалізації та європейської інтеграції, а й необхідністю врахування у процесі політико-правового реформування загальноновизнаних політичних та правових цінностей (аксіологічний вимір), індивідуально-особистісного фактору (антропоцентричний вимір), розмаїття історичних (генезисний вимір), національно-культурних, ментальних, конфесійних, лінгвістичних (гуманістично-онтологічний вимір) та інших особливостей суспільної еволюції. У цьому сенсі загальна тенденція переосмислення традиційних політичних та правових категорій та понять, теоретико-методологічних засад політичної та правової науки передбачає необхідність удосконалення теоретико-методологічних підходів до їх вивчення та дослідження.

Досвід проведення радикальних демократичних перетворень у політичній системі нашого суспільства, розвиток нових підходів та змістів у політичній науці, виникнення у її складі нових напрямків та концептів, серед яких, зокрема, політичне право, свідчить про необхідність кардинального наукового переосмислення проблем співвідношення людини, суспільства і держави, політики і права, політичних і правових відносин тощо.

Сучасний етап розвитку політичного права та його інститутів обумовлений парадигмальними змінами у розумінні сутності та соціальної ролі права, а також механізми політико-правового регулювання суспільних відносин, унаслідок чого – якісним оновленням системи, структури та змісту усєї системи національного права.

На наш погляд, сутність та зміст політичного права необхідно розглядати та розуміти з різних позицій:

– **аксіологічної**, яка розкриває ціннісний потенціал політики, правової політології та феномену політичного права як політико-правової ідеології, що являє собою систему ідей про фундаментальні цінності народоправства, правовладдя та прав людини (їх генезис, систему, форми вираження, методи та ступінь реалізації і захисту) та генетично пов'язана з феноменом політичної влади, в основі якої знаходиться симбіоз політико-правової теорії та практики. Так, наприклад, свобода, солідарність, рівність, моральність, альтруїзм, самоорганізація, самодисципліна, самовідповідальність, субсидіарність є сенсоутворюючими цінностями демократії, правової державності та сучасного громадянського суспільства. Допоки у суспільстві відповідні політико-правові цінності та принципи не знайдуть свого усебічного втілення, демократія та верховенство права залишатимуться лише привабливими деклараціями. Ціннісні характеристики змушують звернути увагу і на цивілізаційно-історичний

контекст розвитку політичного права. Без цього важко зрозуміти сучасну модель організації та діяльності публічної влади, відповісти на питання про причини криз та конфліктів у політичній системі суспільства, розглянути еволюцію тих чи інших форм залежності між політико-правовою моделлю демократії та детермінуючими її соціально-економічними, духовно-культурними, цивілізаційними чинниками;

– **гносеологічної (епістемологічної)**, що дає знання про процеси визнання, становлення та розвитку політичного права та його інститутів в окремих європейських державах, європейському континенті в цілому та загальноцивілізаційному значенні з точки зору формування громадянського суспільства та соціальної правової державності, процесів демократизації глобалізації та європейської міждержавної інтеграції. Особливістю реального народоправства як відкритої та самостійної системи, яка породжена громадянським суспільством та пов'язана з його політичною системою мережею безкінечних прямих та зворотних зв'язків, є циклічно-хвильовий характер її існування та розвитку. У силу цього, еволюція політичного права – це тривалий, розтягнутий у часі та просторі процес, який складається із сукупності історичних етапів, критеріями виділення яких як правило є різкі, переломні моменти у розвитку суспільства і держави, демократії та владних інститутів, які були викликані сукупністю загальноцивілізаційних, державних та регіональних, внутрішніх та зовнішніх, політичних, економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших тенденцій і процесів, які детермінують соціально-політичний розвиток суспільства та держави;

– **онтологічної**, що концептуалізує феномен політичного права як особливу політико-правову форму існування суспільно-політичної свідомості та механізму втілення у буття людини ідеалів правовладдя (верховенства права), громадянськості, демократії та ідей високого авторитету людської особистості, поваги до її гідності, прав та свобод, а саме – політичної свідомості, побудованої на свідомій переконаності у необхідності, корисності, функціонально-телеологічній цінності інститутів демократії, публічної влади, політичних та правових норм, на основі яких вони визнаються або встановлюються державою та моделюють можливості досягнення соціальної та політичної справедливості, захисту інтересів людини, суспільства та держави за допомогою дій та кроків влади, заснованих не лише на нормах природного права та правового закону, а і політичного права. Адже найголовнішою передумовою зрушень у справі демократизації суспільства та держави має бути формування специфічних політико-правових установок та політичного мислення суспільства, розвиток масової політичної культури, витребуваність у народі демократичних принципів;

– **вітальної**, яка фіксує такі детермінанти та телеологічні орієнтири існування та функціонування влади і демократії, які мають життєутворююче, у тому числі й політичне, значення. Саме політична система суспільства та її інститути, громадянське суспільство в цілому оптимально фіксують у собі як різноманітні проблеми людської життєдіяльності, так і політичні, економічні, духовно-моральні цінності та соціальні досягнення людства у будь-якій галузі суспільного розвитку;

– **цивілізаційної**: осмислення як історичного, так і сучасного досвіду феномену політичного права через призму цивілізаційного підходу дозволяє зрозуміти перспективи розвитку його форм у віддаленому майбутньому. Цивілізаційний підхід дозволяє зрозуміти сенс національного політичного досвіду організації та проведення виборчих кампаній, створення парламентських коаліцій, діяльності опозиції, функціонування реальних політичних партій та реалізації демократичних ініціатив, порівняти його з відповідним політичним досвідом на Заході, де людська гідність, верховенство права та демократія є стійкою цивілізаційною традицією. Зокрема, розкривається процес формування парадигмальної конструкції політичного права як теоретичного відображення соціально-політичної стратегії та практики розвитку суспільства та держави. Адже політичне право – це, насамперед, сутнісний потенціал політичних ідей та практики державо- і правотворення. У цьому сенсі, політичне право та правова політологія є свого роду метатеорією, в якій акумулюються різні моделі політико-правового життя, варіанти політико-правового розвитку та політичної і правової поведінки, громадівські та державницькі форми владарювання, особливості соціально-політичної організації. У силу цього, політичне право має кілька сутнісних сторін. По-перше, воно виступає як соціально-ідеологічна конструкція, яка відображає домінуючу цивілізаційну традицію політичного устрою суспільства та держави. По-друге, йдеться про сукупність науково-теоретичних поглядів на політико-правовий розвиток суспільства та держави в даному регіонально-державному, політичному або історичному контексті. По-третє, політичне право пояснюється як ретроспективний або перспективний стан ситуаційно-динамічної моделі суспільства та держави (стан політичного життя).

– **праксеологічної**, яка дає знання про політичне право не лише як норми, а, насамперед, як практику організації та функціонування політичної влади та реалізації прав людини, яка склалася під впливом загальноновизнаних ідей та принципів верховенства права, демократії. У даний час найбільш актуальним завданням політичної влади стає не тільки реалізація нею своїх цілей, завдань, функцій та повноважень, а й утворення та послідовна реалізація різноманітних організаційно-правових форм, способів, засобів, напрямів безпосередньої публічно-самоврядної діяльності, які б сприяли якомога більш повному включенню населення у процес вирішення проблем їх життя, стимулюванню інтересу та ініціативи до самоорганізації. Саме ця обставина формує як практичне значення ефективної, побудованої на європейських стандартах правовладдя та демократії, організації та діяльності політичної влади, так і науково-дослідницький інтерес до проблематики правової політології та політичного права, враховуючи колосальний соціальний запит на методологічно осмислену інформацію, яка б висвітлювала багатогранні аспекти політичної діяльності;

– **функціональної**, яка передбачає відображення ролі і значення політики як динамічної системи та цілеспрямованої діяльності, через яку, власне кажучи, виражається сутність політичної влади та практична підвалина демократії. Йдеться як про діяльність окремих елементів, які складають політичну систему, так і цілеспрямовану діяльність всієї соціально-політичної системи суспільства та демократичної державності у цілому,

яка зводиться до вирішення важливіших завдань та досягнення глобальних цілей, які виникають у даний історичний період перед суспільством та державою у цілому. Це дозволяє більш глибоко осмислити тривалий історичний процес виникнення, розвитку, зміни, організації, модернізації різних моделей, типів, видів політичних систем та форм здійснення політичної влади, процес формування та еволюції демократії як іманентної ознаки соціально-правової державності;

– **організаційної**, що дає інформацію про інституціональні особливості сучасного політичного права у контексті виникнення, формування та розвитку та системні якості суб'єктів та організаційних структур політичної влади. Адже, незважаючи на своє правове закріплення з позиції суб'єктного складу, за своєю сутністю система політичної влади є цілісною природною системою, що самоорганізується, диференціюється, розвивається, набуває нових системних та функціональних якостей тощо. Її формування тісно пов'язане не тільки з демократичною організацією публічної влади й управління, але і з вибором вектору розвитку громадянського суспільства в Україні, а отже і з визначенням пріоритетних форм соціально-політичного буття.

Багатогранні прояви політичної влади, розвиток соціальних, психологічних, моральних цінностей, норм та інститутів усередині суспільства – це ті дані, які держава при всьому бажанні не може утворити у повному обсязі. Вона лише визнає, створює (у тому числі й організаційні) умови для перспективного розвитку політичної організації, політичної культури, політичного життя в цілому. Розуміння того, що суспільство є самоорганізованою системою, політичне життя якої так чи інакше «самоналагодується», як правило, не лише за активної участі держави: самоорганізація має прояв опосередковано, через політичну культуру, політичну поведінку індивідів, груп, спільностей, йдеться про сучасне політичне життя, античне чи середньовічне, відкриває нові шляхи вивчення феномену правової політології та політичного права, а, у подальшому, – шляхи оптимізації процесів інституціоналізації політичної влади. Предметом уваги при цьому виступають не лише розрізнені фрагменти політичної реальності (актори політичної влади, люди, територія, політичні рішення, нормативні акти тощо), а, скоріше, сфери взаємодії, взаємовпливу та взаємопроникнення цих та інших політичних та правових інститутів, феноменів та явищ, процеси функціонування політичної влади як цілісної системи;

– **комунікативної**, що дозволяє розглядати політичне право як політико-правовий інструмент реалізації одного з головних завдань сучасності – поєднання в єдине ціле інтересів держави, суспільства та особи, оскільки головний сенс та сутність мистецтва політики полягає у гармонізації прав людини з інтересами держави та суспільства, поєднанні раціональних, інтелектуальних та інтуїтивних (підсвідомих) чинників та почуттів людини. При цьому, мистецтво політичної боротьби, політичного компромісу, політичної роботи з людьми та прийняття рішень, як і мистецтво здійснення всіх інших форм політичної діяльності, ніколи не повинно домінувати над теоретико-раціональними засадами політики.

У зв'язку з цим, варто відзначити й те, що серед багатьох турбот сучасного суспільства одна з найгостріших проблем – проблема відчуження людей, ксенофобія, патологічний егоцентризм та індивідуалізм. У поєднанні з гострими кризовими явищами в економічному та політичному житті ця проблема спричиняє існування цілої низки песимістичних поглядів на долю людства взагалі, свідченням чого є офіційно визнана ООН «стратегія виживання». Людська цивілізація протягом своєї історії нагромадила цінний досвід подолання ворожнечі і взаємонависті, досвід, який акумулювався в такій соціальній та духовній цінності, як людська солідарність. Головним засобом забезпечення солідарності стає культура людських взаємин, цивілізований спосіб спілкування, або так звана «комунікативна культура» [6, с. 1]. В змістовно-термінологічному сенсі поняття «комунікація» перебуває в одному ряду з близькими за змістом поняттями «взаємодія» (взаємини), «людські стосунки», «взаємообумовленість», «взаємовплив» тощо, зміст яких оптимально характеризує процеси політичної діяльності та самоорганізації людей.

Культура комунікацій, що базується на принципах пріоритету соціальних, тобто суспільно-значимих інтересів, діалогічних, рівноправних стосунках, синтезі індивідуальних свобод та спільної відповідальності, перетворюється на рубежі ХХ та ХХІ століть на одну з домінант суспільно-політичного життя, на загальнолюдську норму мислення та поведінки, на «світову етику». У цьому аспекті необхідно усвідомлювати, що перспективи модернізації соціально-економічної, політичної, правової, духовно-культурної та інших систем українського суспільства у даний час визначаються не тільки об'єктивними закономірностями інноваційного розвитку держав в умовах глобалізації та європейської міждержавної інтеграції, процесами зближення правових систем сучасності, а й необхідністю врахування та гармонізації у процесі формування вітчизняного конституціоналізму різноманітних політико-правових факторів та різноманітних особистісних та колективних, місцевих, регіональних і державних політичних та тісно пов'язаних із ними інтересів, розмаїття історичних, національно-культурних та інших особливостей політичного розвитку суспільства і держави;

– **конститутивної**: політичне право виступає не тільки як політико-правовий вимір політичної влади та політичної системи суспільства в цілому, а є їх нормативною формою концептуалізації (доктринально-догматичний аспект), системоутворюючою детермінантою політико-правового конституювання та інституціоналізації (праксеологічно-інституціональний аспект) та перспективного розвитку інноваційних технологій у політико-правовій науці (навчально-педагогічний аспект). Політологізація конституційного життя та права, передусім маючи вихід на різні рівні організації та функціонування соціуму, торкається усіх процесів трансформації та модифікації політичної влади в умовах демократизації держави та суспільства. У цьому аспекті, політичне право, акумулюючи усі ідейні установки, системні якості, ознаки та атрибути політичної та юридичної теорії та практики, поступово стає концептуальним та інституціональним базисом політичної влади не лише на локальному (муніципалізм) та загальнонаціональному (загальнодержавному) рівнях (парламентаризм, президенціалізм), а й у глобальному вимірі (глобальне громадянське суспільство, глобальний конституціоналізм). Саме такий вимір публічної політики, як продукт професійної політичної діяльності та громадянської активності самого населення, автоматично програмує

демократичний політичний режим у державі та суспільстві. Тільки у тій країні, в якій визнається, існує, практикується та усебічно гарантується верховенство права, поділ влади, місцеве самоврядування та основоположні цінності демократії (гідність, свобода, соціальність, громадянськість та ін.), як правило, може сформуватися алгоритм, згідно якого законодавча влада обирається демократично, а виконавча влада їй підконтрольна та відповідальна, функціонує реальне місцеве самоврядування та наявне вертикальне ранжирування політичної влади – люди обирають та контролюють як тих, хто приймає національні закони, за якими вони будуть жити, так і тих, хто ці закони здійснює на місцях;

– **суб'єктної**, яка виходить з того, що незважаючи на полісуб'єктність політичної влади формоутворюючою основою політично-владних відносин є народ. Саме підхід до розуміння народу як до основи та структуроутворюючого елемента політичної системи суспільства, а не як до її віртуального компонента, дозволяє відродити розуміння народоправство у буквальному смислі слова.

Найважливіші суспільно-політичні характеристики народу як первинного суб'єкта політичної влади мають прояв у тому, що вони формують уявлення кожної людини – громадянина держави про особливості ментальності суспільства та держави, демократичні інститути політичної влади та механізм її здійснення. Усі публічно-владні інститути політичної системи суспільства сягають своїми коріннями в сутнісні природно-правові ознаки народу та його складових (громад) як первинної суб'єктної основи громадянського суспільства та суверенної державності. Стан соціально-правової держави, ефективної державності, цивілізованого громадянського суспільства та демократії залежить від рівня розвиненості та самоорганізованості громадян усіх національностей, які у системній єдності утворюють народ як дієвий суб'єкт політичних та правових відносин, якості та форми функціонування усіх політичних інститутів (держави, її органи та посадові особи, політичні партії та рухи, політична опозиція, місцеве самоврядування тощо);

– **об'єктної**: основними об'єктами політичної влади виступають питання політичного значення, тобто питання (справи), які впливають з інтересів людини та її асоціацій (громад), народу, держави, громадянського суспільства. Означений аспект підтверджує, що ефективна модель політичних взаємовідносин у суспільстві та державі між народом, органами державної влади та місцевого самоврядування в контексті розуміння об'єктної основи політичної влади може бути побудована лише за умовою чіткого розподілу функцій: права народу є суверенними та невідчужуваними, органи державної влади вирішують питання державного значення, населення та громадські інститути вирішують питання громадського характеру тощо.

У цьому аспекті слід мати на увазі й те, що одним з визначальних критеріїв ефективності політичного права та державної політики у сфері розвитку різних сфер суспільно-політичного життя має стати визнання та чітке визначення предметності відання різних акторів політичної влади не тільки щодо поточних, повсякденних інтересів народу, територіальних громад, держави, але й, насамперед, щодо зростання людського потенціалу (інформаційних, освітніх, духовно-культурних активів суспільства, які сприяють особистісному розвитку людини, засвоєнню привабливих інтелектуальних, комунікативних, психологічних компетенцій, які забезпечують людині «впевнену зустріч з майбутнім»), а також щодо всебічного розвитку громадського та політичного виміру життя людини.

Звернемо увагу й на те, що фундаментальні принципи та установки правової політології та політичного права – як у західній, так і вітчизняній традиції політичної свідомості та праворозуміння – доволі тісно пов'язані з уявленнями про природні, невідчужувані права людини у рамках різних традиційних інститутів, які розглядаються так само як природні. Такими, зокрема, є інститути сім'ї, інститути релігійної, етнонаціональної й етнокультурної солідарності тощо, які мають колосальне значення у процесах становлення та розвитку демократичних суспільств і держави, у тому числі й в аспекті формування об'єктного складу політичної влади та, телеологічної домінантності існування та функціонування політичного права;

– **дефінітивної (категоріальної)**, що базується на припущенні здатності політичного права як понятійного елемента виокремити систему категорій сучасної правової політології («політична влада», «політичний лад», «політичний процес», «політико-правові конструкції», «політико-правовий режим», «політико-правова доктрина», «політико-правова традиція», «політико-правова культура», «політико-правова свідомість», «політико-правова установка», «політико-правовий конфлікт», «політико-правовий консенсус» тощо).

Ідея поєднання у предметі політичної науки такої системи категорій має знайти вираження у її системі, функціях, методології політичного права тощо. Ідея, яка закладена у цих та інших політико-правових категоріях, складає сутність предмету наукового знання про політичне право, проявляється у змісті об'єктів, які вивчаються цією сферою політичного знання, відображається у відповідних поняттях та інших теоретичних конструкціях. Ідея політичної влади та політичної свободи, будучи фундаментальною проблемою сучасної політичної науки, виступає у ролі свого роду філософії та ідеології політичного права.

На наше переконання, тільки у своїй єдності означені та інші аспекти у розумінні сутності політичного права (у тому числі у контексті ідей та цінностей політичної науки, її змістовних та системно-структурних характеристик, серед яких демократія, політична свобода, політична влада, політична відповідальність, політична свідомість, політичний порядок, політична психологія, політичне прогнозування, політичний компроміс тощо) дозволяють говорити про існування даного феномену не лише як привабливої концептуальної моделі, а й об'єктивної реальності, яка має аксіологічні, гносеологічні, онтологічні, цивілізаційні, інституціональні, конститутивні, нормативні, функціонально-телеологічні, історичні, національні та ментальні параметри, які еволюційним шляхом склалися під впливом відповідних політичних ідей та принципів, а також реальної практичної політичної діяльності.

Такий симбіоз сутнісних, змістовних, системно-структурних та функціонально-телеологічних характеристик політичного права дозволяє, по-перше, зрозуміти зміст багатьох сучасних політичних концепцій та доктрин, в основі яких гідність людини, верховенство права, суверенітет народу, демократія, парламентаризм, суспільна

солідарність, самоорганізація тощо. Тому, тільки за умови їх концептуальної, інституціональної та функціональної інсталяції у механізм демократичної політичної системи суспільства, політичне право стає оптимальною та, по суті, універсальною основою для вирішення різних політичних питань, у тому числі та, у першу чергу, прав людини, що свідчить про колосальний гуманістичний потенціал інститутів політичної влади.

По-друге, політичне право не має протиставлятися або ототожнюватися виключно з конституційним або адміністративним правом. Політичне право є багатовимірним соціально-політичним феноменом: це і політична ідея, і політична теорія, і науковий напрям у політичній науці, і глобальна політична практика, і державно-організована форма існування суспільства, і нормативне утворення тощо.

По-третє, політичне право – це метатеоретичне наукове явище, предтечею якого є багаточисельні спроби теоретичного осмислення досвіду розвитку політичної влади в різних країнах. Саме тому вкрай важливим є узагальнення різнопланових досліджень політичних систем, так само як і акумулювання різних наукових традицій в рамках сучасної політичної та юридичної науки.

Бібліографічний список

1. Джунь В. В. Соціологія конституційного права: монографія. Київ: Ін Юре, 2015. Кн. 1: Теоретико-методологічні основи. 384 с.
2. Кресіна І. Становлення школи правової політології. *Право України*. 2014. № 5. С. 224–235.
3. Кресіна І. О. До питання про предмет правової політології. *Правова держава: Щорічник наук. праць*. 2005. Вип. 16. С. 517–525.
4. Кресіна І. О., Сотник А. Л. Правова політологія: проблеми наукової інституціоналізації. *Правова держава: Щоріч. наук. праць*. 2014. Вип. 25. С. 291–309.
5. Речицкий В. Политический предмет конституции. Киев: Дух і літера, 2012. 726 с.
6. Сарновська С. О. Сучасна соціальна комунікативна культура (філософсько-методологічний аналіз): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії». Київ, 2000. 18 с.
7. Сотник А. Л. Правова політологія: передумови становлення та особливості процесу інституціоналізації. *Держава і право. Сер. Юридичні і політичні науки: зб. наук. праць*. 2012. Вип. 58. С. 676–682.
8. Шаповал В. Феномен конституційного права: монографія. Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2017. 423 с.

References:

1. Dzhun V. V. Sotsiologhiia konstytutsiinoho prava: monohrafiia. Kyiv: In Yure, 2015. Kn. 1: Teoretyko-metodolohichni osnovy. 384 s.
2. Kresina I. Stanovlennia shkoly pravovoi politolohii. Pravo Ukrainy. 2014. № 5. S. 224–235.
3. Kresina I. O. Do pytannia pro predmet pravovoi politolohii. Pravova derzhava: Shchorichnyk nauk. prats. 2005. Vyp. 16. S. 517–525.
4. Kresina I. O., Sotnyk A. L. Pravova politolohiia: problemy naukovoi instytutsionalizatsii. Pravova derzhava: Shchorich. nauk. prats. 2014. Vyp. 25. S. 291–309.
5. Rechytskyi V. Polytycheskyi predmet konstytutsyy. Kyev: Dukh i litera, 2012. 726 s.
6. Sarnovska S. O. Suchasna sotsialna komunikatyvna kultura (filosofsko-metodolohichniy analiz) : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. fil. nauk : spets. 09.00.03 «Sotsialna filofosfiia ta filofosfiia istorii». Kyiv, 2000. 18 s.
7. Sotnyk A. L. Pravova politolohiia: peredumovy stanovlennia ta osoblyvosti protsesu instytutsionalizatsii. Derzhava i pravo. Ser. Yurydychni i politychni nauky: zb. nauk. prats. 2012. Vyp. 58. S. 676–682.
8. Shapoval V. Fenomen konstytutsiinoho prava: monohrafiia. Kyiv: Instytut zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy, 2017. 423 s.

DOI 10.31558/2617-0248.2019.4.2

УДК 342.34

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9864-9056>

Пухтинський М. О., к. ю. н., доцент, старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

Стаття присвячена висвітленню проблем сучасного стану та перспектив трансформації конституційно-правового регулювання врядування в Україні, яке розглядається як процес системної взаємодії активних учасників (стейкхолдерів) публічної влади та публічного управління.

Висловлюються пропозиції про необхідність інноваційних підходів до трансформації публічної влади, виходячи з нової парадигми владарювання в Україні – парадигми належного врядування. Запропонована авторська позиція щодо оновлення публічної влади, врядування у різних сферах модернізації Конституції України.

©Пухтинський М. О., 2019